

Täysistunto

Tiistai 16.6.2020 klo 14.02—16.54

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain 39 ja 40 §:n sekä ammattikorkeakoululain 14 ja 29 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 84/2020 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 7/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

15.54 **Paula Risikko kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esittelen valiokunnan mietinnön.

Hallituksen 6.5. antaman koronakriisin hallinnan hybridistrategiasuunnitelmaa koskevan periaatepäätöksen mukaan lukioiden, ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen, yliopistojen, vapaan sivistystyön ja aikuisten perusopetuksen tilojen käyttöä opetukseen hallitaan 14.5. alkaen tartuntatautilain mukaisilla toimenpiteillä.

Hallituksen esityksessä korostetaan, että koronavirusepidemian kestosta ei ole saatavissa yksiselitteistä tietoa eikä tällä hetkellä ole mahdollista tarkkaan ennustaa, kuinka epidemia kehittyy tämän vuoden aikana tai myöhemmin. Tämän vuoksi ei ole myöskään tietoa siitä, minkälaisia rajoituksia epidemian vuoksi on tarvetta mahdollisesti myöhemmin tehdä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin lisättäväksi väliaikaiset säännökset, joilla huomioidaan koronavirusepidemian mahdollisen jatkumisen vaikutukset opintojen järjestämiseen liittyviin korkeakoulujen lakisääteisiin velvoitteisiin ja samalla varmistetaan opiskelijoiden oikeusturvan toteutuminen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa hallituksen esitystä on kannatettu. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Opetuksen ja ohjauksen järjestämisestä totesimme näin: ”Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että yliopistolain 40 §:ään lisättäisiin väliaikaisesti uusi 4 ja 5 momentti ja ammattikorkeakoululain 14 §:ään uusi 4 ja 5 momentti, joiden mukaan yliopistolla ja ammattikorkeakoululla ei ole velvollisuutta järjestää tutkintoon johtavia opintoja ja opintojen ohjausta siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon laissa säädettyssä tavoitteellisessa suorittamisajassa, jos opetussuunnitelmaan kuuluvia opintoja ei ole mahdollista järjestää covid-19-epidemian vuoksi.”

Pöytäkirjan asiakohta PTK 94/2020 vp

Korkeakoulujen opetuksen ja opintojen ohjauksen järjestämisvelvollisuutta koskevista poikkeuksista koronaepidemian aikana on säädetty aiemmin 13.5.2020 asti voimassa olleissa soveltamisasetuksissa, ja opetuksen järjestämisvelvollisuutta koskeva sääntely on esityksen mukaan tarpeen epidemian mahdollisesti jatkuessa. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut voivat autonomiansa puitteissa toteuttaa opetusta ja opintojen ohjausta monin eri tavoin, myös muutoin kuin lähiopetuksena. Etäopetukseen siirtyminen tai sen jatkaminen kuuluu siis korkeakoulujen omaan päätösvaltaan. Korkeakoulujen tulee kuitenkin huolehtia koulutuksen tutkimuspohjaisesta luonteesta ja koulutuksen laadusta opetuksen järjestämistavasta riippumatta.

Asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että etäopintojen pitkittyessä aloittavalla opiskelijasukupolvella merkittävä osa tutkinnon suorittamisesta, jopa puoleltoista vuoden ajan, tulee toteutumaan poikkeuksellisella tavalla. Opintojen laadusta huolehtimiseen ja opiskelijoiden opiskelukykyyn on siksi kiinnitettävä erityistä huomiota, ja yliopistojen on kyettävä toteuttamaan koulutustehtävänsä tämän lakiesityksen suomista joustoista huolimatta. Lisäksi on korostettu opintojen etenemismahdollisuuksien varmistamista poikkeusoloissakin siten, että opiskelijat voivat ajallaan valmistua ja siirtyä työelämään.

Opintojen viivästymisellä on vaikutuksia muun muassa opiskelijan saamiin sosiaali-etuuksiin. Valiokunta pitää hyvin perusteltuna hallituksen esityksestä ilmenevää kantaa, että poikkeusjärjestelyjen aiheuttama mahdollinen opintojen viivästymisen huomioidaan harkittaessa opiskelijan jatkoaikaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että esityksen vaikutuksia opiskelijan erilaisiin etuuksiin arvioidaan kattavasti, esimerkkinä poikkeusolojen jatkumisen merkitys tarpeelle tarkistaa opintolainahyvityksen ehtoja.

Asiantuntijakuulemisessa on esitetty, että pandemiatilanteen muuttuessa opetuksen järjestämisen joustoa koskevien säännösten voimassaoloaikaa on voitava lyhentää. Valiokunta korostaa, että ehdotettujen säännösten soveltaminen on opetuksen ja opintojen ohjauksen järjestämisvelvollisuuden poikkeuksen osalta sidottu vallitsevaan epidemiatilanteeseen ja siihen, että opintoja tai opintojen ohjausta ei epidemian vuoksi ole mahdollista järjestää. Epidemiatilanteen mahdollisesti laantuessa ennen lain voimassaolon päättymistä myöskään nämä säännökset eivät siten ole enää sovellettavissa.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin hyvänä hallituksen esitykseen sisältyvää ehdotusta, että korkeakouluissa tutkinto-opintonsa syksyllä 2020 ja keväällä 2021 aloittavien opiskelijoiden asemaa koronavirusepidemian aikana helpotetaan mahdollistamalla poissa olevaksi ilmoittautuminen ensimmäisenä lukuvuonna, jos opintojen aloittaminen estyy epidemiaan liittyvän viranomaismääräyksen vuoksi taikka muusta epidemiaan liittyvästä painavasta syystä. Voimassa olevan yliopistolain 39 §:n ja ammattikorkeakoululain 29 §:n mukaan poissa olevaksi ilmoittautuminen ensimmäisenä lukuvuonna on mahdollista vain silloin, kun opiskelija suorittaa asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelua, on äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla tai on oman sairautensa tai vammansa vuoksi kykenemätön aloittamaan opintojaan.

Ehdotetut uudet säännökset poissaolosta ensimmäisen lukuvuoden aikana koskevat erityisesti uusia kansainvälisiä opiskelijoita, joiden opintojen aloittamisen epidemia voi estää. Ehdotettujen säännösten tarkoittamat viranomaismääräykset voivat esityksen mukaan olla joko kansallisia tai jonkun muun valtion viranomaisen määräyksiä. Ne voivat liittyä esimerkiksi maahantulon tai matkustamisen rajoituksiin. Säännösten mukaisilla muilla epidemiaan liittyvillä painavilla syillä tarkoitetaan esimerkiksi oleskelulupaprosessiin liit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 94/2020 vp

tyviä ongelmia opiskelijan lähtömaassa tai Suomessa edustustojen tai Maahanmuuttoviraston käsittelyaikojen pidentymisen vuoksi.

Säännös edellyttää, että opiskelija on tosiasiallisesti estynyt aloittamasta opintojaan. Opiskelijan oma päätös olla aloittamatta opintoja ei siten riitä perusteeksi ilmoittautua poissa olevaksi. Lähtökohtaisesti opiskelijalla itsellään on velvollisuus esittää selvitys siitä, että opintojen aloittaminen on estynyt. Hallituksen esityksessä korostetaan, että esitys ei velvoita korkeakouluja järjestämään samoja opintojaksoja yhtä aikaa sekä lähi- että etäopetuksena tilanteessa, jossa on palattu lähiopetukseen mutta maahantulossa on edelleen ongelmia.

Sivistysvaliokunta pitää ehdotettuja määräaikaista säännöksiä poissaolosta ensimmäisen lukuvuoden aikana selkeinä ja kannatettavina. Säännösten käytännön soveltamisessa on tärkeää, että yhdessä opiskelijan kanssa tarkoin selvitetään pandemiasta johtuvat rajoitukset opiskelijan kotimaassa, jotta opiskelijalta ei puutteellisen tiedon pohjalta evätä mahdollisuutta ilmoittautua poissa olevaksi.

Valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyisi muuttamattomana hallituksen esitykseen 84/2020 sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. — Kiitos.

16.01 Heikki Autto kok: Arvoisa rouva puhemies! Vaikka Suomessa tänään poikkeusolot ovat päättyneet, niin maailmalla epidemiatilanne, pandemiatilanne on edelleen pahenemaan päin, ja on selvää, että tämä tilanne jatkuessaan vaikuttaa paljon juuri esimerkiksi suomalaisen korkeakouluelämään siten, että opiskelijat eivät välttämättä pääse aloittamaan opintojaan suunnitellulla tavalla. Tässä mielessä on erittäin tärkeää, että tällä lakiesityksellä nyt parannetaan opiskelijoiden oikeusturvaa, ja tuossa edellä sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Risikko hyvin kuvasi ne käytännön vaikutukset, joita lailla on.

Arvoisa puhemies! Haluaisin nostaa nyt sitten tässä tämän poikkeusajan keskellä esiin myös ne epäkohdat, joita aivan ilmeisesti korkeakoulujen valintakokeiden osalta kevään aikana on tapahtunut — ja kun meillä on arvostettu valiokunnan puheenjohtaja täällä paikalla, niin ehkäpä valiokunta voi myös luoda sopivaa painetta sitten tuonne valtioneuvoston suuntaan, että mietitään, miten tätä opiskelijoiden oikeusturvaa, sikäli kuin voidaan osoittaa, että siinä on ongelmia pääsykokeiden osalta ollut, voidaan turvata. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan kaikkein halutuimmilla koulutusaloilla, sanotaan vaikka lääketiede, kokeiden aikana on selvästi esiintynyt käyttäytymistä, joka ei ole tämän kokeen järjestelyjen mukaan ollut sallittua. Tämähän olisi aivan tietysti ilmiselvästi näin jälkikäteen sanoen tullut kokeen järjestäjän ottaa huomioon, että jos kokeessa voidaan saavuttaa hyötyä vaikkapa käyttämällä julkisia tietolähteitä, kuten internetiä, niin sen pitää olla kaikille sallittua, eikä niin, että ne, jotka sääntöjä rikkovat, voivat tällä tavoin saada hyötyä pääsykokeessa, ja ne, jotka eivät riko sääntöjä, jäävät heikompaan asemaan. Tai jos kokeessa on voitu saavuttaa hyötyä tekemällä sitä vaikkapa ryhmätyönä, niin olisi tullut ilman muuta pääsykokeen järjestäjän toimesta joko tehdä tällainen ryhmätyön tekeminen mahdolliseksi kokeen teknisten järjestelyjen toteuttamisella tai sitten antaa kaikille neuvo, että kokeessa voi työskennellä myös ryhmätyötyyppisesti. Nämä ovat ilman muuta epäkohtia, joihin tulee puuttua, koska emme saa antaa sellaista signaalia, että suomalaisessa yhteiskunnassa voi vilpillisesti päästä eteenpäin. Vilppi ei ole hyväksyttävä tapa edetä edes poikkeusolojen keskellä. Tämän halusin, arvoisa puhemies, tässä sanoa.

Sinänsä tämä esitys on erittäin tärkeä, ja on tärkeää, että opiskelijoiden oikeusturvasta huolehditaan näinä vaikeina aikoina.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 94/2020 vp

16.05 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Olen puhunut koko kevään etäopetuksen mahdollistamisen puolesta, sillä laajat selvitykset ovat osoittaneet hyviä tuloksia ja kannustavat jatkamaan etäopetuksessa, jos tilanne niin vaatii. Myös sivistysvaliokunnan kuulemisissa hallituksen esitystä on asiantuntijoiden suunnasta kannatettu, ja pidämme yksimielisesti esitystä erittäin tarpeellisena sekä selkeänä. Toivottavasti eduskunta siis hyväksyy muuttamattomana nämä lakiehdotukset.

16.05 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Vielä totean: Tuossa äsken kerroin tuon sivistysvaliokunnan mietinnön, ja me olimme kyllä hyvin yksimielisiä tästä asiasta ilman muuta. Nyt kun tämä operoidaan nimenomaan näiden peruslakien kautta eli yliopistolain ja ammattikorkeakoululain kautta, niin silloin tähän ei tarvitse edes sekoittaa tartuntatautilakia eikä missään nimessä muita lakeja. On erittäin hyvä, että tällainen päätös tähän nyt tehdään.

Kyllähän tämä koko koronaepidemia on vaikuttanut hyvin paljon koko sivistysvaliokuntasektorin asioihin. Tietenkin kaikkiin muihinkin yhteiskunnan sektoreihin, mutta jos ajatellaan, mitä meillä tuolla sivistysvaliokunnassa käsitellään, niin meillä on siellä koulutustutkimus, siellä on myöskin nämä kirjastoasiat, siellä on taiteentekijät, tieteentekijät, luovat alat, musiikki, kaikki kulttuurisektori, niin että kyllähän se aika kylmää kyytiä on ollut, ja siitä syystä me pyrimme helpottamaan tätä kaikin voimin.

Tässä on lakiesitys, joka kohdistuu nimenomaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijoitten elämään, ja tällä lakiesityksellä pyritään helpottamaan sitä, eli tällä on etäopetuksen mahdollistaminen mutta sitten myöskin tämä poissa olevaksi ilmoittautumisen mahdollisuus. Totta kai me yritämme näissä huomioida myös semmoisen, että ne ovat hyvin rajattuja tilanteita, ja myöskin sen, että ihan millä sattuu ehdoilla ei pysty toteuttamaan esimerkiksi poissa olevaksi ilmoittautumista.

Mielestäni tämä lakiesitys, hallituksen esitys, oli hyvin valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä, ja siinä mielessä tämä oli helppo hyväksyä. Halusimme kuitenkin tuoda esille näitä, että mistä tämä johtuu ja mitä kaikkea ja minkälaisia asioita tähän liittyy.

Sitten tuossa edustaja Autto otti puheeksi tämän valintaprosessin. Sehän on ollut nyt tässä yksi sellainen, jonka koronaepidemia on aikaansaanut ja joka on, voi sanoa, vähän niin kuin murheenkryyni, ja siinä kyllä koetellaan hieman sitä — eikä mitään hiemankaan, vaan mielestäni koetellaan — opiskelijaksi hakevan henkilön oikeusturvaa, ja se liittyy siihen, että siellä valintaprosessissa valintakriteereitä ja sitä menettelyä muutettiin kesken valintaprosessin. Tällä hetkellä eduskunnan apulaisoikeusasiamies tätä asiaa selvittää ja on pyytänyt 5.6. mennessä opetus- ja kulttuuriministeriöltä selvityksen tästä asiasta, ja me odotamme tietenkin sitä. Kun tuossa edustaja Autto viittasi tähän, niin totta kai me varmasti sitten valiokunnassa käsittelemme sen apulaisoikeusasiamiehen raportin tai analyysin, lausunnon siitä, mistä tämä johtuu ja mitä siinä olisi pitänyt voida tehdä, ja onko jotain korjattavissa sitten vielä jälkikäteen. Mutta kyllä tässä oikeusturva oli koetuksella. — Kiitos.

16.08 Marko Asell sd: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yliopistolakia ja ammattikorkeakoululakia väliaikaisesti covid-19-epidemian aiheuttaman poikkeustilan ja siihen liittyvien rajoitusten vuoksi. Yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset poissa olevaksi ilmoittautumisesta ensimmäisenä lukuvuonna, jos opiskelija on estynyt aloittamasta opintojaan epidemiaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 94/2020 vp

liittyvän viranomaismääräyksen vuoksi tai muusta epidemiaan liittyvästä painavasta syystä.

Kokonaisuutena tämä on hyvä lakiesitys, jota sivistysvaliokunta — jossa itsekin mukana istun — on kannattanut. Tämä on tärkeä asia, koska esimerkiksi opintojen viivästymisellä on vaikutuksia sitten muun muassa opiskelijan saamiin sosiaalietuuksiin. Tuossa tuli hyviä puheenvuoroja edustaja Autolta ja myöskin sivistysvaliokunnan puheenjohtaja Risikolta juuri tästä tilanteesta, mihinkä ammattikorkeakouluun ja yliopistoon hakeneet ovat joutuneet nyt tämän pandemiatilanteen takia. Ongelmia on tullut ja yllättäen. Varmasti siihen oikeusturva-asiaan nyt ottavat sitten asiantuntijat kantaa.

Sitten täytyy kuitenkin vielä huomioida ja sanoa se, että hallitus reagoi kokonaisuutena tässä nyt myöskin siihen, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja lisätään ja niille myöskin varataan resursseja. Minun mielestäni pitäisi jatkossakin enemmän niitä aloituspaikkoja olla. Aika paljon on kuitenkin opiskelijoita — meillä kotona muun muassa yksi — joilla on motivaatiota ja jotka hakevat intohimoisesti johonkin ja sitten eivät pääsekään, tulee tämmöisiä turhia välivuosia. Varmasti monessa paikassa opiskelijat joutuvat sitten välivuosia pitämään. Eli opiskelupaikkoja korkeakouluasteelle lisää, se on myöskin SDP:n linja.

Puhemies Anu Vehviläinen: Valiokunnan puheenjohtaja Risikko.

16.10 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Edustaja Asell piti erinomaisen hyvän puheenvuoron. Tästähän me olemme juuri keskustelleet, ja olen hänen kanssaan erinomaisen paljon samaa mieltä siitä, että näitä aloituspaikkoja kun saadaan lisää, niin se vähän helpottaa tässä tilanteessa. Meillähän on monia sellaisia aloja, jotka vaativatkin nyt niitä aloituspaikkalisäyksiä, esimerkiksi sote-alalla ja lastentarhanopettajista on valtava pula, elikkä on hienoa, jos pystytään lisäämään tällä lailla alakohtaisesti mutta myöskin räätälöimään hieman sitten alueellisesti tarpeen mukaan.

Tärkeähän on siinä sitten se, että niihin aloituspaikkoihin aidosti annetaan rahaa. Totta kai jokainen opinahjo haluaisi nyt lisätä niitä aloituspaikkoja, koska se on tärkeää, ja sitä vartenhan ne opinahjot ovat olemassa, mutta totta kai pitää tulla sitten rahoitus niihin, koska jos käy niin, ettei tule rahoitusta, niin se on sitten jostain muusta pois ja siitä muusta koulutuksesta pois.

Mutta liittyen sitten näihin aloituspaikkoihin: Nämä aloituspaikat ovat hyvä asia, mutta sehän ei poista nyt sitä ongelmaa, mikä oikeusturvaongelma on tässä valintakoemenetellyssä ja -prosessissa. Tässä on vielä sellainen opiskelijan kannalta hankala tilanne, että maaliskuun puolessavälissä, vaikka koulut suljettiin, avit kuitenkin antoivat luvan, siellä oli nimenomaan ne ohjeet, että valintakokeet voidaan järjestää koulujen tiloissa, ja tämä oli se sellainen hankala tilanne tässä, että niitä ei kuitenkaan sitten järjestetty. Ymmärrän monia syytäkin siihen, mutta poikkeusolotkin kuitenkin edellyttävät, että oikeusturvasta pidetään huolta. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 84/2020 vp sisältyvien 1.-2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.